KRONIKA KRÁLOVSKÝCH VINOHRAD

Velká dobrodružství malého vypravěče

Hana Lamková
Ilustrovala Zuzana Štancelová

FRAGMENT

Kronika Královských Vinohrad–

Velká dobrodružství malého vypravěče

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Hana Lamková
Ilustrovala **Zuzana Štancelová**
Kronika Královských Vinohrad –
Velká dobrodružství malého vypravěče – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Úvod

Knihy někdy mívají úvod. Tento úvod má svůj důvod.

Vlastní kroniku jsem začal psát před 677 roky. Měla se jmenovat Skřítkova kronika. Pak jsem se ale rozhodl, že ji nazvu Kronika Královských Vinohrad. Věřili byste, že to kdysi bylo čtvrté největší město v zemi? Asi před sto lety, když se Praha spojila s okolím v moderní metropoli, staly se Královské Vinohrady její významnou městskou čtvrtí. Pak asi po čtyřiceti letech kohosi napadlo narýsovat nový pražský plán. Ani já, čtvrtníček, netuším, kdo to byl. Radši to ani nechci vědět. Staroslavnou čtvrť totiž rozčtvrtil na čtyři čtvrtiny a každou přilepil k jiné městské části. Vinohrady jako celek přestaly existovat. Aby nezmizely i z povědomí a paměti, pojmenovávám tuto kroniku po nich. Všechno, co se v ní píše, je pravda pravdoucí, jen o některých věcech, jevech či souvislostech neví nikdo – jen já. Doteď zůstaly mým tajemstvím. Tak se nedivte, že jste o nich ještě neslyšeli.

Po úvodu a důvodu nakonec ještě návod – když se o některých jménech, věcech či událostech budete chtít dovědět víc, zalistujte v poslední kapitole nazvané Historické poznámky a vysvětlivky. Jsou srovnané v tomtéž pořadí jako stejnojmenné tajuplné příběhy.

V úctě Váš

Vítek
čtvrtníček Královských Vinohrad

Partner knihy

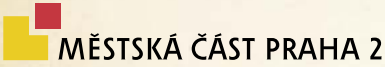

Text © Hana Lamková, 2025
Illustrations © Zuzana Štancelová, 2025

ISBN tištěné verze 978-80-253-7506-8 (1. zveřejnění, 2025)
ISBN e-knihy 978-80-253-7516-7 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

Co se král Karel nikdy nedověděl

1348

Jednou jsme jeli koňmo z Křivoklátu do Prahy, neboť jsme chtěli jet k našemu otci, který byl na Moravě. Dojeli jsme velice pozdě do Pražského hradu, do starého domu purkrabského, kde jsme po několik let přebývali, dokud nebyl vystavěn velký palác. V noci jsme ulehli na lůžko a Bušek starší z Velhartic ulehl před námi na jiné lůžko. V síni byl rozdělán veliký oheň, protože byl zimní čas, a hořelo tam mnoho svíček, takže bylo dosti světla; dveře i okna byly zavřeny. A když jsme usnuli, tu kdosi chodil po síni, takže jsme se oba probudili. I kázal jsem řečenému Buškovi, aby vstal a podíval se, co to bylo. On tedy vstal, obešel síň a hledal, ale nic neviděl a nic nemohl najít.

A tak dívajíce se s Buškem na číše a svíce, spatřili jsme, jak se jedna číše skácela; a táž číše byla vržena, nevíme kým, přes lůžko Buškovo z jednoho rohu síně až do druhého, a odrazivši se od zdi padla doprostřed síně. Spatřivše to poděsili jsme se nemálo; stále jsme však slyšeli někoho po síni přecházet, ale nikoho jsme neviděli. Ale potom, poznamenavše se svatým křížem ve jménu Kristově, jsme spali až do rána. Když jsme ráno vstali, našli jsme číši, jež byla hozena uprostřed síně, a ukázali jsme to blízkým, kteří k nám ráno přišli.

A teď hádej, hadači, kdo tyto řádky psal?

Řekneš: psal je perem písař. A budeš mít pravdu. Ta stránka z dávné kroniky je psaná ručně perem – tedy skutečným husím brkem – dlouho předtím, než lidé vynalezli tisk, psací stroje, či dokonce počítače. Tehdy opravdu psali jen písaři, protože nikdo jiný to neuměl. Jenže písařovo pero psalo, co jeho ucho poslouchalo. Psal písař, ale diktoval císař! A to sám Karel IV., panovník ověnčený mnoha císařskými a královskými tituly, včetně televizního Největšího Čecha. Proto v té kronice o sobě mluví v množném čísle, což mohla pouze korunovaná hlava.

Král Karel se jednou uprostřed čtrnáctého století, kdy vládl naší zemi, rozhodl, že osobně sepíše kroniku své doby. A že měl o čem vyprávět! Zažil mnoho slávy i mnohá nebezpečí, řadu bitev i spoustu pokojných let v míru. Zakládal města – jako Nové Město pražské, ale taky třeba Monte Carlo až na břehu Středozemního moře. Dával stavět hrady, kostely i chrámy a pak se radoval z jejich budování. To všechno bylo pro něj normální a přirozené.

Jen to, co se dělo tehdy v noci v síni starého purkrabství, mu až do stáří vrtalo hlavou a navždy zůstalo nevysvětlenou záhadou. Kdo to byl, kdo ho tak vystrašil, kdo pobíhal síní, kdo mrštil tou číší? Jaká tajemná síla?

A přece se to mohl tak snadno dovědět! Stačilo, kdyby mě zavolal jménem, kdyby mě tehdy oslovil. Na počátku všeho je přece slovo, a to tak bohabojný král, který měl bibli v malíku, musel vědět. Asi se opravdu bál, proto ho to nenapadlo. A tak já, neviditelný záhadný, dál zůstal bezejmenný – v podstatě nejsoucí.

„Tak už na mě konečně promluvte, aby slovo bylo učiněno tělem, abyste mě uviděli na vlastní oči!“ prosil jsem v duchu krále i jeho pobočníka – dnes bychom řekli bodyguarda – Buška. Ale oni nic! A já se tolik snažil! Nemáte tušení, jakou stojí námahu, aby vaše kroky byly vůbec slyšet, když jste pouhé nic – lehčí než pírko. A já tolik toužil s nimi mluvit! Proto se ve mně probudila ta síla, že jsem mrštil pohárem o zeď. Dopadl na dlažbu síně… Zazvonil jak zvonec a pohádky byl konec.

Jenže konec to byl jen pro krále Karla, pro Buška a taky pro všechny sluhy a dvořany i královnu, kteří se hned ráno seběhli do komnaty, kde jim král všechno do puntíku vylíčil. Pro mne to konec nebyl, byl to vlastně můj začátek.

Po králově vyprávění ovládl všechny v síni němý úžas. Ale pak se ozval Mistr Theodorik. Byl nejlepším dvorním malířem, všemi uznávaným umělcem, a tak mohl promluvit ke králi i bez dovolení.

„To chce Angela, Vaše Veličenstvo! Jedině ten bude znát vysvětlení.“

„Kdo je Angelo?“ povytáhlo obočí Veličenstvo.

„Bylinkář z Florencie! Posílám k němu pro nové koření a bobkový list na svíčkovou šalši,“ úslužně vysvětloval královský kuchař.

„Bylinkářem bych ho nenazval – je spíš lékárník,“ vrtěl hlavou Theodorik.

„Ach, ten italský poustevník!“ vzpomněla si královna Blanka. „To je mudrc! Ví opravdu všechno. K Angelovi prostě musíte, královský choti. Dá vám byliny na vykouření zlých mocností a uvaří nějaký lektvar na uklidnění.“

„Hodlali jsme se neprodleně vydat za naším otcem na Moravu,“ mračil se král.

„Je to jen slabou hodinku koňmo na Kutnou Horu,“ štěbetala královna. Zdržení se jí totiž náramně hodilo, protože ještě neměla spakovaný kočár ani připravené dárky pro svého tchána Jana Lucemburského.

„Tu máte brašnu na byliny, pane Bušku,“ přispěchal kuchař.

„Díky, pověsím si ji na sedlo,“ kývl Bušek a hodil brašnu na lavici, kde jsem se jako neviditelný pohodlně rozvaloval. Praštil mě s ní rovnou přes hlavu. A to byl přesně moment, kdy se mi v ní rozbřesklo! Moudrý Angelo ví všechno, a když pomůže králi, proč by nepomohl mně? Vmžiku jsem zalezl do brašny a ani nedutal.

Za chvilku už jsem se pohupoval u Buškova sedla a hleděl vzhůru na nebe a na štíty malostranských domů. Pak jsem uslyšel klapot kopyt o dláždění Juditina mostu. Minuli jsme Staroměstský rynek, zahlédl jsem i kamenný zvon na rohu králova rodného domu. To už ke mně do brašny pronikala vůně čerstvých housek – řečených calt – z celetných krámků, jak jsme klusali Celetnou ulicí. Už tehdy se jí kvůli nim tak říkalo. A za okamžik krále zdravili halapartníci před staroměstskou branou. Přejeli jsme můstek přes příkop a projeli ještě spoře osídleným Novým Městem dál na východ. Sem tam na pahorcích ležel sníh, ale ve vzduchu už bylo cítit jaro.

Bušek znal cestu dobře, král Karel tudy jel poprvé. Čekal, že Angelo bude zalezlý v nějaké jeskyni nebo rozdrbané chýši, jak bývá u poustevníků zvykem, ale jeho stavení bylo docela rozlehlé. Měl i několik děveček a čeledínů, kteří pracovali po domě, ve stájích i na zahradě, starali se o jídlo a pomáhali mu připravovat lektvary a všelijaké masti na bolesti. Pohostili královskou návštěvu chlebem a sýrem, zatímco král vyprávěl Angelovi, co se mu té noci přihodilo.

„To byl docela neškodný duch," smál se Angelo. „Pes, který štěká, nekouše – a duch, co rámusí, zlý být nemusí. Až zase začne dupat nebo něčím házet, stačí na něj zavolat jménem. On se zjeví, stane se z něj skřítek-hospodáříček a bude Vám k službám."

„Myslíš?" pochyboval král. „Ale jakým jménem ho máme zavolat?"

„Takovým, které je Vašemu Veličenstvu milé. Pak i on bude na Vás milý a bude Vám k užitku."

„Nejradši máme jméno Vít… Náš oblíbený svatý… Proto jsme mu taky zasvětili katedrálu, co stavíme na Hradě," přemýšlelo nahlas Veličenstvo.

Přišla děvečka a postavila na stůl konvici, ze které se kouřilo. Angelo naplnil hostům poháry.

„Tady máte něco na uklidnění, jak vzkázala královna," pobízel.

„Když to musí být," bručel král. Lektvary a medicíny měl odjakživa nerad, byl připravený na něco šeredně hořkého s příchutí mýdla. Obezřetně usrkl, ale hned mu zajiskřilo v očích a koutky úst se mu roztáhly.

„No ne? Vždyť to je burgundské! – A jaké!“ znalecky k vínu přivoněl a s gustem se napil. „Svařené chutná výtečně… a jak hřeje…“

„Takové nemáme ani na Hradě,“ chválil Bušek. „Odkud si je dáváš vozit?“

„Dělám je sám, podívejte!“ otevřel Angelo okno. Na jižním svahu pod domem se táhla vinice – asi 10 prutů révy na šířku a nejmíň třicet na délku. Teď v zimě byly bez listí, ale i tak to byl utěšený pohled.

„Ve snu by mě nenapadlo, že tu réva nezmrzne,“ žasl král. „Ještě než vyrazíme na Moravu, nadiktujeme písaři výnos o založení vinic na všech okolních kopcích a pahorcích na východ od Prahy. A ty, Bušku, hned vypravíš poselstvo do Francie, aby nakoupilo aspoň tucet ušlechtilých odrůd. A ať sebou hodí, žádné lelkování! Do jara musí být zpátky a začneme sázet.“

Král rychle dopil a už byl k neudržení jako vždycky, když ho posedla nějaká skvělá myšlenka. Oba se vyšvihli do sedel a král rozmáchlým gestem ukázal po krajině.

„Od nynějška se tady celému širému okolí bude říkat Viničné hory!“

Angelo jim zamával a vrátil se do tepla jizby. Vůbec si nevšiml, že vedle Buškovy lavice se povaluje brašna z lýčí. Všechno se semlelo ráz naráz. Než jsem pochopil, že mě tu zapomněli, bylo pozdě. Okno i dveře byly zavřené a v krbu se topilo, takže komínem jsem vyletět nemohl. Co teď? Zpátky bych těžko trefil. A než se doškobrtám na Hrad, král bude někde na Moravě a kdoví, kdy se vrátí. Dlouho jsem si myslel, že být královým skřítkem-hospodáříčkem a nosit mu štěstí bude pro mě to pravé ořechové. Ale od chvíle, kdy jsem uviděl Angela, cosi mě k němu táhlo. Celý jeho dům byl dobrota sama. Pražský hrad – to bylo skladiště zapomenutých vzpomínek, rejdiště duchů dobrých i zlých. Jeden netušil, čeho se tam může dočkat. Tady všude kolem byla panenská příroda, klid a mír. Do večera jsem měl jasno. Jakmile Angelo zalezl do postele, začal jsem dupat po světnici. Pak jsem popadl brašnu a hodil ji směrem k Angelovi. Ten se posadil a křesadlem zažehl svíčku. Ani trošku se nelekl, vůbec se nebál! To bylo na něm to nejlepší.

„Vím, že jsi to ty, skřítku Vítku,“ oslovil mě, „pojď blíž!“

Zatočil se se mnou svět. Cítil jsem, jak na sebe beru jakousi pevnou podobu.

„Tak se konečně ukaž v celé kráse," ponoukal mě Angelo.

Vyskočil jsem na podnožku u jeho postele. Ucítil jsem pevné dubové dřevo pod nohama, uviděl jsem svoje ruce. Levá se mi sama přitiskla na hruď a pravá se rozmáchla při dvorné pokloně.

„Vítej, Vítku, vypadáš přesně jako svatý Vít od Mistra Theodorika! Na mou duši," divil se Angelo.

„To jsem rád! To je moc krásný obraz, nejspíš jsem se v něm zhlídl… Máš tu nějaké zrcadlo?" poprosil jsem.

„Zrcadlo nemám. Ale ráno se můžeš podívat do studánky za domem. Uvidíš, jak ti to sluší. A teď už zalez za pec. Po rozbřesku, až děvečka podojí, budeš mít v kuchyni mističku mlíka," řekl Angelo a sfoukl svíčku. „Dobrou noc!"

„Všecky blešky na pomoc," řekl jsem a zavřel oči. Moc jsem toho ještě neznal, ale jedno jsem věděl naprosto jistě: Jsem doma.

„A nic si z toho nedělej, že nebudeš hospodářičkem na Hradě," ozval se ještě Angelo. „Stal se z tebe skřítek Vítek z Královských Vinohrad – to bude jednou moc dobrá adresa."

Dva princové

1378

Ode dne, kdy mě Angelo pozval do světa lidí, se všechno změnilo. Nejen pro mne. I pro něho a pro celé širé, do té doby pusté okolí. S poustevnictvím byl konec. Jakmile jarní slunko probudilo zem, začali se objevovat lidé. Nejdřív ti, kteří si přišli vyhlédnout pozemky, pak následovali v celých houfech kopáči s krumpáči a motykami, přijížděly vozy a káry s nákladem vinné révy a budoucí vinaři začínali osazovat své první vinice. A jak rychle se réva ujímala, tak rychle se ujalo i jméno celého kraje – Viničné hory. Přesně jak to král Karel předpověděl onoho památného dne, kdy mě tu s Buškem zapomněli.

Jako skřítek-hospodáříček jsem měl u Angela spoustu práce, hlavně na vinici. Pronásledoval jsem hraboše a krtky, odháněl housenky, zjara zaříkával přízemní mrazíky a v létě přivolával déšť. Hlavně jsem ale plašil špačky, kteří v celých hejnech ozobávali víno. To mi zabralo většinu času. Z jednoho konce vinice jsem je vyhnal a oni zapadli do druhého. Byl jsem z toho doslova utrmácený. Ale pak jsem přišel na zlepšovák. Skamarádil jsem se s poštolkou a naučil se pískat na prsty přesně tak, jako hvízdala ona. Potom stačilo jen písknout, poštolka přiletěla, a jakmile ji špačci uviděli, vmžiku frnkli pryč.

Novopečení vinaři si u Angela podávali dveře, každý prosil o rady a můj pán je ochotně dával.

„In vino veritas," říkával latinsky král Karel, když pozvedal číš. To znamená česky: *Ve víně je pravda*. Zdálo se to tak prosté! Když bude hojnost vína, bude i hojnost pravdy, až nakonec pravda zvítězí nad lží a nedobrými úmysly, a nastane ráj na zemi. Náš král věděl, co dělá, a tak jsem se snažil i já přispět svou troškou k jeho dílu.

Čas ubíhal tak rychle, jak umí jen on, a vinic přibývalo. Celý kraj až dolů ke Karlínu, na východ ke Strašnicím i na jih k Nuslím tonul v zeleni vinných listů a v čase vinobraní ve vůni hroznů. Sem tam na vinicích vyrůstala stavení, kde se víno zpracovávalo, a viniční altány, kde se koštovalo. Angelo si taky

postavil altán, kam přijížděl i král Karel s Buškem starším – pak i s Buškem mladším, jeho synem, když toho staršího začala trápit kolena a na roli králova strážce už neměl sílu. V takových chvílích jsem se krčil někde v koutku, nebo se rovnou udělal neviditelným – ten trik jsem naštěstí nikdy nezapomněl – a poslouchal, jak si povídají.

„A co princové – mají se k světu?“ zeptal se jednou Angelo. O princích král mluvil nerad, vždycky se tomu snažil vyhnout. Ale teď už hleděl druhému poháru na dno, a tak si povzdychl.

„Všechno se nám daří – jen ti dva nám dělají starost. Václav je hodný kluk, ale nemá tu jiskru a nebojácnost jako My za mlada a ani vůli, které je k vládnutí třeba… A Zikmund? Chytrý on je, i cílevědomý. Ale na dně jeho duše vězí zášť. A Václava nemá rád. Závidí mu, že je starší, že bude jednou králem… Václava jsme pro jistotu dali korunovat a pomazat svěceným olejem už jako dvouleté dítě. Zikmund není pomazaný, zato je mazaný jak liška, a to je mu teprve devět.“

„Úděl princů je nelehký. Vzpomeňte, Veličenstvo, na českého patrona svatého Václava a jeho bratra Boleslava… Pořád stejná písnička,“ mávl Angelo rukou, jako by chtěl obrátit list.

„Stejná písnička?!“ rozčílil se král. „Tehdy byl hluboký středověk, dnes je moderní doba, lidi by už konečně měli mít rozum!“

Měli by, ale nemají, a nejspíš nikdy mít nebudou, pomyslel si Angelo, a nevyřčená slova spláchl posledním douškem burgundského.

To bylo naposled, co jsem krále Karla viděl. Zanedlouho už byl „na pravdě boží". Jako by s ním odešel i zlatý věk naší země.

Když se po čase i Angelo odebral tam, odkud není návratu, opustil jsem jeho dům. Už mě v něm nic netěšilo. Ale na Viničných horách jsem zůstal. Odstěhoval jsem se na nejvyšší kopec. Výšky mě odjakživa přitahovaly. Jsem maličký, a tak mám rád místa, odkud mám dobrý přehled. Tamějšího vinaře jsem dobře znal. Angelo ho měl rád, a dokonce mu prozradil moje jméno i to, že mu pomáhám a nosím štěstí. Osobně mě nikdy nezahlédl, ale jakmile jsem se u něho usadil, dobře věděl, že jsem tam. Když se mu pak narodil syn, z vděčnosti ho pojmenoval po mně. Tatík i syn byli vždycky dobří vinaři a jejich víno se stalo vyhlášeným široko daleko. A dokonce podle Vítka z Hory, jak později všichni jeho syna nazývali, se celému našemu kopci začalo říkat Vítkov.

Jako kdysi král Karel, jezdíval na Viničné hory i král Václav, toho jména Čtvrtý. Měl to k nám blíž, tehdy už nebydlel na Hradčanech, ale v novém paláci na hranicích Starého a Nového Města, kde dnes stojí Obecní dům. Pobýval u nás rád a pro vinaře hodně udělal. Dokonce uzákonil, že měli dělníci na vinicích hodinu volna na oběd – to byl na tu dobu nevídaný pokrok.

Ale jinak se mu vládnutí moc nevedlo. Měl to také mnohem těžší než jeho otec. Nejdřív udeřil mor, který se našemu království do té doby jako zázrakem vyhýbal. Lidé hynuli jako mouchy, nastaly špatné časy a s nimi všeobecná nespokojenost.

„Kdo za to může?" reptali lidé. A učení muži hledali odpověď. V Betlémské kapli na Starém Městě kázal mistr Jan Hus, profesor univerzity založené králem